

Nathan Thrall

Jeden deň Ábida Salámu

absynt

„Jeden deň Ábida Salámu je dojmávaný, pociťivo spracovaný príbeh rodinnej tragédie spôsobenej nielen nešťastnou náhodou, ale hlavne dlhoročnou a hlboko zakorenenou systematickou nespravodlivosťou a nerovnosťou.“

Nositeľ Pulitzerovej ceny Nathan Thrall na skutočnom prípade hovorí škojského autobusu a rozľutova otca, ktorý sa pokúša

preložil
Igor Tyšš

absynt

Preložil Igor Tyšš

Nathan Thrall: Jeden deň Ábida Salámu

Anatómia jeruzalemskej tragédie

**„V tom, čo sa deje, nevidíme vlastné príčinenie.
Preto udalosti, ktoré nevyhnutne vznikli dôsledkom
našich snáh, melancholicky označíme za nehody.
O iných zas povieme, že boli nezvratné, a to len
preto, že odmietame zmeniť pohľad na ne.“**

Stanley Cavell

Preklad publikácie z verejných zdrojov podporil
formou štipendia Fond na podporu umenia

Publikáciu z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Copyright © 2023 by Nathan Thrall

Published by arrangement with Metropolitan Books,
an imprint of Henry Holt and Company, New York.

All rights reserved.

Translation © Igor Tyšš

Design & Layout © Pavlína S. Morháčová

Cover Photo © Uriel Sinai / Stringer via GettyImages

ISBN 978-80-8203-670-4

Postavy

Prológ

Mílád Saláma, syn Ábida a Hajfá'

Ábid Saláma, Míládov otec

Hajfá', Ábidova manželka a Míládova matka

Ádam, Míládov brat

Amín, Ábidov bratranec

Prvá časť: Tri svadby

Gazal Hamdán, Ábidova prvá láska

Nahíl, Ábidova sestra, manželka Abú Wisáma

Abú Wisám, Ábidov švagor

Ahmad Saláma, Ábidov bratranec, brat Amína

Ná'il, Ábidov brat

Abú Hasan, Gazalin a Hasanov otec

Hasan, Gazalin brat, syn Abú Hasana

Lajlá, Ábidova švagrína, manželka jeho brata Wá'ila

Wá'il, Ábidov najstarší brat

Asmahán, Ábidova prvá manželka

Lulu, Ábidova a Asmahánina najstaršia dcéra

Džamíla, Ábidova snúbenica z Kafr Kany

Wafá, sestra Hajfá'

Abú Awní, otec Hajfá'

Druhá časť: Dva požiare

Hudá Dahbúr, lekárka v agentúre UNRWA, matka Hádiho

Abú Faradž, šofér v UNRWA

Nidá', farmaceutka v UNRWA

Sálim, záchranca detí

Ulá Džawlání, učiteľka v škole Núr al-Hudá

Mustafá, Hudin otec

Kámil, Hudin strýko

Ahmad Dahbúr, Hudin strýko, básnik

Ismá'íl, Hudin manžel

Hádí, Hudin syn

Tretia časť: Hromadné nešťastie

Ridwán Tawám, šofér autobusu

Sámí, Ridwánov strýko

Nádir Marár, zdravotník záchrannej služby Červeného
polmesiaca

Eldad Benštajn, zdravotník záchrannej služby Červenej
Dávidovej hviezdy (MDA alebo Mada)

Dubi Weissenstern, pracovník organizácie ZAKA

Benci Oiring, pracovník organizácie ZAKA

Sár Tzur, plukovník Izraelských obranných síl (IDF)

Tálá Bahrí, škôlkarka z Núr al-Hudá

Ibráhím Saláma, Ábidov bratranec, funkcionár Palestín-
skej samosprávy

Abú Muhammad Bahrí, Tálin starý otec

Ašraf Kajkas, vodič nákladného auta

Štvrtá časť: Múr

Dany Tirza, šéf tzv. Dúhovej správy, hlavný architekt systému múrov na Západnom brehu
Beber Vanunu, zakladateľ osady Adam
Adi Špeter, obyvateľ osady Anatot

Piata časť: Tri pohreby

Abú Džihád, Ábidov bratranec
Bašír, Ábidov mladší brat
Rubá an-Nadždžár, Bašírova manželka
Nansy Kawásimí, Saláhova matka, Azzámova manželka
Azzám Duwajk, Saláhov otec
Saláh, syn Nansy a Azzáma
Sádín, dcéra Nansy a Azzáma
Fádí, Nansyin brat
Usáma, Nansyin brat
Fajsal, Nansyin brat
Livnat Wieder, sociálna pracovníčka v nemocnici Hadasa
Hudá Ibráhím, sociálna pracovníčka v nemocnici Hadasa
Chalíl Chúri, ošetrovateľ v nemocnici Hadasa
Hajá al-Hindí, Abdalláhova matka
Abdalláh al-Hindí, Hajin a Háfizov syn
Háfiz, Hajin manžel, Abdalláhov otec
Ahmad, Abdalláhov brat

Epilóg

Arik Weiss, reportér izraelského Kanála 10
Arik Vakniš, obyvateľ osady Adam
Duli Yariv, obyvateľ osady Anatot

Prológ

Večer pred nehodou sa Mílád Saláma nevedel dočkať výletu zo škôlky. „Bábá,“ oslovil otca Ábida a potiahol ho za ruku k sebe. „Chcem si kúpiť desiatu na zajtrajší výlet.“ Boli práve v byte u Ábidových svokrovcov, ktorým patrilo neďaleký obchodík s rozličným tovarom. Otec sa s päťročným synom vydal cez úzke uličky štvrte Dáhijat as-Salám, časti mestečka Anátá, kde žili.

Na ulici bez chodníka sa predierali pomedzi zaparkované autá a tie, čo tam stáli v zápche. Z vysokánskych činžiakov im nad hlavami viseli spleti káblov, drôtov a svetelných reťazí. Niektoré z vežiakov sa týčili až šesťkrát vyššie než osemmetrový betónový múr, bariéra obkolesujúca Anátu. Ábid si pamätal časy, nie až také dávne, keď mala štvrť Dáhijat as-Salám skôr vidiecky charakter a nebolo nutné stavať do výšky, lebo sa mala kam rozširovať. V obchode kúpil Míládovi fľašku izraelského ovocného nápoja Tapuzina, tubu čipsov Pringles a kindervajičko, jeho obľúbenú sladkosť.

Na druhý deň skoro ráno Ábidova manželka Hajfá, svetlá a útla ako Mílád, pomohla synovi obliecť si uniformu súkromnej základnej školy Núr al-Hudá, ku ktorej patrila jeho škôlka. Tvorila ju košeľa s bielym golierom, sivý sveter so znakom školy a sivé nohavice, ktoré si jednoducho vyťahoval, lebo mu na úzkom páse nedržali. Kým sa vychystal, jeho starší brat, deväťročný Ádam, už vyrážil. Z ulice sa ozvalo krátke zatrúbenie bielej dodávky, ktorá deti zväžala do školy. Mílád kúskom poolejovanej

pity korenenej zaťarom rýchlo povytieral posledné zvyšky syra labne. Usmiaty si zobral krabičku s obedom, sladkosti od otca, pobožkal mamu, rozlúčil sa a ťarbavo odcupkal von. Ábid v tom čase ešte spal.

Keď vstal, pozrel von oknom. Bolo ponuro, lialo a fúkal taký silný vietor, že ľudia na ulici mali čo robiť, aby sa udržali na nohách. Pri pohľade z okna vraštila čelo aj Hajfá'. „Vonku to nevyzerá bohvieako.“

„No a? Čoho sa bojíš, prosím ťa?“ povedal Ábid a rukou spočinul na jej pleci.

„Neviem. Nemám dobrý pocit.“

Ábid si v ten deň vzal voľno z práce v izraelskej telekomunikačnej spoločnosti Bezeq. S bratrancom Hilmím autom vyrazili nakúpiť mäso od kamaráta Átifa, ktorý vlastnil malé mäsiarstvo v Dáhijat as-Saláme. Átifa v obchode nenašli, čo nebolo zvykom. Ábid poprosil jedného zo zamestnancov, aby sa uistil, že sa mu nič nestalo.

Mäsiar nebýval v jeruzalemskej štvrti, kde mal obchod, ale v Kafr Akabe. Bola to husto osídlená mestská časť chaoticky zastavaná nepovolenými vysokými bytovkami, ktorú, podobne ako Dáhijat as-Salám, od mesta oddeľoval múr s jediným kontrolným stanovišťom. Aby sa vyhol každodenným zápcham a nemusel niekoľko hodín čakať na kontrolu, chodil Átif do práce obchádzkou.

V to ráno však hlásil, že aj na tej trase uviazol v hroznej zápche. Vraj kdesi pred ním, na ceste medzi kontrolným stanovišťom pri utečeneckom tábore Kalandijá a nasledujúcim, v dedine Džaba', došlo k dopravnej nehode. Krátko nato Ábidovi zavola synovec. „Nešiel dnes Mílád na výlet? Neďaleko Džaba'u havaroval školský autobus.“

Ábida naplo. S Hilmím odišli z mäsiarstva a nasadli do jeho strieborného SUV. Vyrazili dolu kopcom do rannej dopravnej zápchy. Pomaly sa posúvali popri mladíkoch, ktorí práve otvárali karosárske dielne s nápismi

v hebrejčine pre židovských zákazníkov, prešli popri Míládovej škole, až sa dostali k múru. Cesta obchádzala rezidenčné zóny osady Neve Ja'akov a uberala sa hore kopcom. Stáčala sa v okolí osady Geva Binjamin, medzi miestnymi známej ako Adam (rovnako sa volal aj Míládov starší brat).

Na križovatke pri Adame vojaci odkláňali autá od miesta nehody, takže doprava kolabovala už tam. Ábid vyskočil z auta. Hilmí, ktorý sa domnieval, že sa nestalo nič vážne, sa s ním rozlúčil a obrátil sa.

Deň predtým Ábid Míláda skoro pripravil o možnosť ísť na výlet. Nestalo sa tak, lebo mal zlú predtuchu, ale obyčajným nedopatrením.

Bol práve s Hilmím v Jerichu. Stáli na rovnej zaprášenej planine na území najnižšie položeného mesta na Zemi, vyše dvestopäťdesiat metrov pod úrovňou hladiny mora. Zazvonil mu telefón: Hajfá' sa chcela uistiť, že zaplatil sto šekelov za Míládov školský výlet. Vtedy mu došlo, že zaplatiť zabudol. Hajfá' nechcela chlapca pustiť na výlet, no keď videla, ako úpenlivo sa chce pridať k spolužiakom, privolila. Mílád celé dni nevravel o ničom inom. Keď s ním Hajfá' volala, lietal po byte jej rodičov, nevedel sa dočkať, kedy sa vráti otec a pôjde s ním nakúpiť sladkosti. Bolo už neskoro. Pokiaľ by sa Ábid nedostal do školy, než by ju zavreli, Míláda by nasledujúce ráno nepustili do autobusu do Rámalláhu.

Bolo niečo po druhej, no dosť chladno a zamračene, začínali sa zbíchať mraky na zajtrajšiu búrku. Z diaľky sa k nim niesol šum datľovníkov. Ábid Hilmímu povedal, že sa musia poponáhľať domov.

Bratranec sa do Jericha vydal za obchodom. Nedávno predtým zdedil sedemdesiatisíc dolárov a chcel ich investovať do pozemkov. V Anáte, kde žili Salámovci, už neboli pomaly žiadne na predaj. Kedysi pritom patrila

k najrýchlejšie sa rozširujúcim mestečkám na Západnom brehu, bol to dlhý pás osídlení tiahnuci sa od východu spod lesnatých úbočí jeruzalemských hôr po bledožlté kopce a suché púšťové údolia *wádí* na predmestí Jericha. Izrael však väčšinu pozemkov v okolí mesta skonfiškovoval alebo ich pre Ábida, Hilmího a ostatných Anátčanov zneprístupnil inak. Mesto s rozlohou vyše tridsaťjeden štvorcových kilometrov oklieštili na sotva dva a pol kilometra štvorcového. Z tohto dôvodu išiel Anátčan kupovať pôdu do Jericha.

Keďže mali naponáhlo, aby stihli Míládovu školu, vyšli Ábid s Hilmím na hlavnú izraelskú dopravnú spojnicu medzi západom a východom, Diaľnicu 1. Diaľnica ich vyviedla na úbočie hory. Cestou minuli tri ohradené židovské osady postavené na anátskej pôde a beduínsku chudobnú osadu al-Chán al-Ahmar, ktorá zas stála na pozemku patriacom Ábidovmu starému otcovi. Keď z diaľnice zišli na Cestu Abú Georgea, naskytol sa im pohľad na olivové háje, ktoré patrili Ábidovi a jeho bratom, no zabrali ich osadníci. Cesta ich ďalej viedla do blízkosti neslávne známej oblasti E1, kde Izrael plánoval vybudovať tisícky bytov, hotely a tiež priemyselnú zónu. Stúpajúc na posledný kopec pred Anátou minuli osadu Anatot a s ňou susediacu vojenskú základňu, takisto postavenú na pozemkoch Salámovcov.

V meste Hilmí zamieril ku škole, ktorá stála na jeho okraji, rovno pri múre. Na školskom dvore vládlo ticho, takmer nikoho tam nebolo. Ábid vošiel cez železnú bránu a po umelom trávniku prebehol do vestibulu a odtiaľ do kancelárie školy. Sekretárke oznámil, že prišiel synovi zaplatiť za školský výlet.

„Idete neskoro. Už sme zavreli.“

Ábid sa ponáhlal hore schodmi a natrafil na známu, učiteľku Mufídu. Zavolala riaditeľovi, ten sa spojil so

sekretárkou a Ábid si vydýchol, keď mu odkázali, že sa má vrátiť do kancelárie zaplatiť. Mílád mohol ísť na výlet.

Keď Ábid na križovatke pri Adame vyšiel z bratrancovho auta, pršalo. Mal na sebe dlhý čierny kabát, v ten deň očakával mrzké počasie. Ako sa blížil k miestu nehody, rástol v ňom nepokoj. Z chôdze prešiel do klusu. Keď si však všimol, že k nemu mieri zelený vojenský džíp, zastal. Pokynul mu, aby zastavil, a vojakom po hebrejsky povedal, že v havarovanom autobuse asi bol aj jeho syn. Prosil, aby ho zviezli, no oni to odmietli. V tej chvíli sa Ábid rozbehol. Sprvoti autobus ani nevidel, lebo mu vo výhľade bránil ťahač s dlhým návesom odstavený cez dva z troch pruhov cesty. Zhromaždili sa tam desiatky ľudí, spoznal medzi nimi rodičov synových spolužiakov, ktorí sa tiež ponáhľali na miesto nehody.

„Kde je autobus?“ spýtal sa. „Kde sú deti?“ Po chvíli ho zazrel: bol prevrátený nabok a po požiarí z neho zostala len prázdna schránka. Nevidel však žiadne deti ani učiteľky a ani záchranky. V dave spoznal príbuzného, bratranca Amína, ktorého nemal veľmi v láske. Pred rokmi totiž Ábid po škarovej bitke s ním skončil v nemocnici. Amín pracoval pre Palestínsku organizáciu pre preventívnu bezpečnosť. Bol to de facto izraelský policajný zbor na Západnom brehu. O bratrancovi bolo známe, že je skorpumpovaný dôstojník, ktorý sa neštíti drankť peniaze.

„Čo sa stalo?“ chcel vedieť Ábid.

„Otrasná nehoda,“ odvetil Amín. „Spálené mŕtvolky vynášali z autobusu a kládli na zem.“

Ábidovi sa rozbúšilo srdce a od príbuzného priam utiekol. Čo za človeka povie také niečo otcovi? Vtedy zistil, že na mieste zomreli deti. Otrasnú predstavu spálených telíčok nedokázal dostať z hlavy. Snažil sa pretlačiť hlbšie do davu a v ušiach mu ešte stále zneli Amínove slová.

Okolostojaci si posúvali fámy. Jeden prehodil, že škôlkarov odviezli do nemocnice v neďalekom ar-Ráme; druhý tvrdil, že sú na izraelskej vojenskej základni Rama ležiacej pred vstupom do tohto mesta; podľa ďalšieho boli v zdravotnom stredisku v Rámalláhu; iný zas trval na tom, že odtiaľ ich previezli do nemocnice Hadasa na hore Skopus. Ábid sa musel rozhodnúť, kam sa vydá. Keďže bol držiteľ zeleného preukazu občana Západného brehu, nepustili by ho do Jeruzalema. Ísť sa pozrieť do Hadasy preto nepripadalo do úvahy. Fáma o prevoze do ar-Rámu nedávala zmysel, lebo tam nebola nemocnica. Najpravdepodobnejšie mu preto pripadalo, že zranené deti odviezli do Rámalláhu. Požiadal dvoch neznámych, či by ho tam nezviezli. Išli síce už dve a pol hodiny zo severu z Džanínu a namierené mali opačným smerom, no bez váhania súhlasili.

Keďže z miesta nehody sa autá posúvali priam krokom, išli dlho. Na ceste medzi Jeruzalemom a Rámalláhom prešli okolo detského zábavného centra Kids Land, kam mala Míládova trieda pôvodne nemierené. Z jeho strechy sa usmieval SpongeBob, jedna z Míládových obľúbených kreslených postavičiek.

Keď konečne dorazili do Rámalláhu, dobrotiví cudzinci Ábida vysadili až pri nemocnici. Vládol tam absolútny zmätok: hučali sirény sanitiek, zdravotníci na posteliach prevážali zranené deti, vystrašení rodičia kričali a plakali a televízni reportéri robili rozhovory s personálom. Keď sa pokúšal pretlačiť cez ten šialený ľudský kotol, dýchal pre-rývane a zvieralo mu hrud'. Pokúšal sa zahnať hrôzu, ktorá sa ho čoraz väčšmi zmocňovala. Nedokázal však opanovať vlastnú myseľ. Celý čas ho prenasledovala myšlienka, či toto nie je trest za to, ako ublížil Asmahán.

Prvá část

Tri svadby

Každý, kto v mladosti poznal Ábida Salámu, by vám povedal, že mu bolo súdené spojiť svoj život s jednou konkrétnou dievčinou. Nebola to však Asmahán a ani Hajfá'. Dievča sa volalo Gazal.

Zoznámili sa v polovici osemdesiatych rokov, v časoch, keď bola Anátá pokojná a skôr než mestečko pripomínala dedinu. Gazal mala vtedy štrnásť a bola prváčka na anátskej dievčenskej škole. Ábid chodil do posledného ročníka chlapčenskej strednej školy stojacej oproti. Vtedy v Anáte každý každého poznal. Vyše polovica obyvateľov pochádzala z jedného z troch rozvetvených rodinných klanov, ktorých spoločným predkom bol muž menom Aláwí. Ábidova rodina bola najväčšou z troch klanov. Hamdánovci, Gazalina rodina, bola druhou najväčšou v Anáte.

Patriarcha rodov Aláwí odvodzoval svoj pôvod od zakladateľa Anáty Abdassálama Rifá'ía potomka jedného z otcov súfizmu v dvanástom storočí. Na Západný breh sa dostal na púti do jeruzalemskej mešity al-Aksá. Po jej návšteve sa tam usadil a založil osídlenie Anátá, nazvané zrejme buď podľa kanaánskej bohyně Anat, alebo biblického mesta Anatot. Ako deti chodili Ábid a jeho súrodenci do starej svätyne vystavanej na počesť Abdassálama Rifá'ía a v kupolovitom vnútornom chrámiku zapalovali na jeho pamiatku sviečky. Neskôr si zo svätyne spravili izraelskí vojaci oddychovňu a nechali tam za sebou neporiadok z cigaretových ohorkov a pivových fliaš.

Ábid býval na poschodí dvojpodlažného vápencového domu ani nie dvadsať metrov poniže dievčenskej školy. Prvé podlažie rodine slúžilo ako stodola, v ktorej držali kozy, sliepky a ovce. Ábidov otec mal tie zvieratá, najmä kozy, veľmi rád. Každý dal meno a krmil ich semenkami, orechmi či dokonca sladkosťami. Ábid zvykol ako mladík vodiť otcove kozy na pašu do údolíčka medzi Anátou a novou židovskou osadou Pisgat Ze'ev.

V tých rokoch pokrývali krajinu v okolí mestečka olivovníky a figovníky a na šírých poliach rástla pšenica a šošovica. Veľké rodiny spali spolu v jednej izbe, na tenkých matracoch rozložených na zemi. Domovy mali len latríny a ženy nosili vodu z neďalekého prameňa vo veľkých krčahoch na hlavách. Deti sa kúpali raz týždenne, piatkami, a to vo veľkých kadiach priamo v obývačkách. Po kúpeli si ešte s mokrymi vlasmi a oblečené v čistých šatách postávali do radu, aby na znak vďaky bozkali ruky svojim otcom. Tí ich na oplátku bozkali na čelá a odpovedali pozdravom *na'íman*, teda priáním blaha a spokojnosti.

Anátá sa začala meniť po izraelskej okupácii Západného brehu v roku 1967. Dvtedy oblasť ovládalo Jordánsko. V nasledujúcich desaťročiach Izrael sériou opatrení na judaizáciu zmenil zloženie obyvateľstva a zemepisný ráz okupovaných území. V Anáte izraelská správa postupne zaberala čoraz viac pôdy. Vyдалa stovky nariadení na demoláciu budov, administratívne pričlenila časť mestečka k Jeruzalemu, okolo jeho centra postavila betónový múr a zvyšok územia Anáty skonfiškovala v prospech štyroch vznikajúcich osád¹, viacerých predsunutých

1 Pozn. prekl.: Angl. settlement. V tomto kontexte ide o civilné sídla budované na území, ktoré je predmetom sporu s inou krajinou, čo je považované za porušenie medzinárodného práva. Toto stanovisko opakovane formulovali aj európske spoločenstvá, porov. napr. závery zo zasadnutia Európskej rady (21. a 22. marca 2024).

osídlení², vojenskej základne a segregovanej diaľnice. Uprostred tejto diaľnice postavili ešte jeden múr, aby sa osadníci nemuseli dívať na palestínsku premávku. Mestské prírodné kúpalisko s prameňom zmenili Izraelčania na prírodnú rezerváciu, kam mohli osadníci z Anatotu chodiť bezplatne, no Anátčania za vstup platili. Cesta k prameňu navyše viedla cez osadu, kam Palestínčania bez povolenia nesmeli vstúpiť, tak ju museli obchádzať dlhšou trasou po nebezpečnej nespevnenej ceste.

Ako roky plynuli, Palestínčania z Anáty sa čoraz väčší ocitali v osídľach rozrastajúceho sa mestského osídlenia izraelského Jeruzalema. Ten postupne pohltil Staré mesto, zvyšok jeho východnej časti a tiež pozemky viac ako dvadsiatich príľahlých anektovaných dedín. Jazdili po izraelských viacprúdových diaľniciach, nakupovali potraviny v izraelských sieťach supermarketov a na úradoch, v obchodných centrách a kinách hovorili po hebrejsky. Anátske spoločenské zvyklosti sa však nezmenili. Vzťahy pred svadbou boli zakázané, manželstvá boli často dohodnuté a bratrance si brali sesternice, aby sa nemuseli deliť rodinné majetky a pozemky. Nepriatelia sa k sebe pred zrakmi verejnosti správali mimoriadne úctivo a životné vyhliadky človeka zásadne ovplyvňovala povesť jeho rodiny. Keď sa napríklad niekomu spustila dcéra, výrazne to

2 Pozn. prekl.: Engl. settler outposts. Zásadný rozdiel medzi osadou a predsunutým osídlením spočíva v ich právnom statuse z pohľadu Izraela. Zatiaľ čo oficiálne osady (napr. Ariel, Ma'ale Adumim) sú schválené a plánované izraelskou vládou, predsunuté osídlenia vznikajú z iniciatívy osadníkov bez potrebných povolení a často na súkromnej palestínskej pôde. V mnohých prípadoch vznikajú na miestach bez inžinierskych sietí a v prvých fázach existencie v nich väčšinou stoja dočasné stavby a žije pomerne málo obyvateľov. Počas tzv. oslovskeho procesu v druhej polovici 90. rokov 20. storočia, keď sa Izrael zaviazal nezakladať nové osady, predstavovali predsunuté osídlenia jeden zo spôsobov, ako záväzok obchádzať. V tomto období sa zároveň mnoho niekdajších predsunutých osídlení transformovalo na osady.